

La Premsa sabadellenca

per Montserrat Salvador i Padrosa — Arxivera-Bibliotecària

La premsa sabadellenca, si la comparem amb la de la resta de ciutats catalanes, és d'aparició tardana. Mentre Girona, Reus, Vic, entre d'altres, veien aparèixer la premsa al moment de la guerra del Francès, a Sabadell no veié la llum fins a la segona meitat del segle XIX.

El 30 d'abril de 1853, en Gaietà Gaspar, veí de Barcelona, sol·licità permís per publicar un diari a Sabadell d'avisos i notícies no polítiques. Aquesta és, per ara, la notícia més antiga sobre la premsa a la nostra ciutat. Així, doncs, suposem que a mitjans o a finals de 1853, en Gaietà Gaspar publicà el primer periòdic de Sabadell, amb el nom de "Diario Sabadellense", del qual no se'n coneix cap exemplar conservat, i que cap al juliol de 1854 es convertí en "Diario de Sabadell".

Malgrat la tardana aparició del primer títol, la ciutat de Sabadell ha mostrat posteriorment molta vitalitat pel que fa a la premsa. Lladó Figueras ens informa de com a l'Exposició Universal de 1929, l'estand de premsa de Sabadell es classificà en segon lloc -després de Barcelona- pel nombre de publicacions i per la presentació d'aquestes. Avui en dia, tot i que és difícil saber amb exactitud el nombre de títols apareguts a Sabadell, és segur que sobrepasa els set-cents.

Entre 1853 i 1880 només apareixen publicacions esporàdiques, sempre setmanaris, normalment editats pels propis impressors. Destaquem el periòdic "Eco del Vallés", de 1864, de l'Institut Industrial, el qual el 1868 enllaçà amb un nou títol, "El Sabadellés", aquest editat per un grup de prohoms de la dreta local.

L'any 1870 apareix "La Voz del Pueblo", la primera revista obrera de la ciutat, i sens dubte, una de les primeres de l'Estat espanyol. Aquest títol inaugurarà un dels aspectes en què la premsa de Sabadell ha destacat tostemps, i ha produït peces d'un valor històric molt remarcable. Més important que aquest títol, del que avui en dia no se'n conserva cap exemplar, és l'aparegut el 1871, "El Obrero", que s'anomenava "Semanario republicano social-federal".

Així, des d'un primeríssim moment, la premsa de Sabadell més destacable i important aparegué lligada als dos grans sectors econòmics i socials en

pugna a la nostra ciutat: la burgesia i, tot seguit, el proletariat. Des del 1871 fins al 1939, mai no deixà d'aparèixer una o altra publicació a la nostra ciutat.

El 1880 aparegué la primera publicació diària, "Los Ecos del Vallés", d'efímera vida; però l'any 1882 sortí el primer número del "Ja som Quatre", títol referit al nombre de periòdics que s'editaven simultàniament a la ciutat. Els seus col·legues eren el "Diario de Sabadell" (1881), "El Conciliador" (1882) i l'important "Los Desheredados". Aquest setmanari obrer, una de les publicacions de més interès realitzades a Sabadell, va néixer amb una voluntat unitària, i més endavant es va adscriure a l'anarco-sindicalisme. El van dirigir successivament Enric Trias, Marià Burguès i Josep López Montenegro.

El 1884 fou un any important. Aparegué la "Revista de Sabadell", que durà nogensmenys que fins al 1935. Fundada per Manuel Ribot i Serra, que la va dirigir fins a la seva mort l'any 1925, és un material de la màxima importància per conèixer la vida local d'un cinquantenari ple d'esdeveniments. En va arribar a sortir 14.171 números.

El mateix any es publicà "El Proletariado", anarquista independent, que alguna vegada polemitzà amb "Los Desheredados". Va ser prohibida després d'haver editat dotze números. D'aquestes publicacions, juntament amb "El Ideal del Pueblo" (1889), "Ravachol" (1892), "El Eco de Ravachol" (1893) i "La Cuña" (1898), n'hi ha algun exemplar solt a Sabadell, però les millors col·leccions -incompletes- cal consultar-les a l'**Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis**, d'Amsterdam. En l'actualitat, l'Arxiu Històric de Sabadell manté contactes amb aquesta entitat, i s'està procedint a la microfilmació d'aquest material tan valuós per a la nostra ciutat. Part dels microfilms ja es troben a l'Arxiu.

El 1887 aparegué "Lo Catalanista", amb el subtítol de "Setmanari de defensa dels interessos morals i materials de Catalunya", editat pel Centre Català de Sabadell, lligat a la Unió Catalanista. Entre altres coses, la revista va publicar el **Compendi de la doctrina catalanista**, d'Enric Prat de la Riba.

Destaquem, per últim, dins d'aquest període, l'aparició d'una sèrie d'efímeres revistes d'humor: "L'Ase d'en Ma-

met" (1886); "La Cotorra" i "La Primavera" (1891); "La Llansadora" (1893); "Sabadell Còmic" i "Lo Full de Paper" (1897); "La Pedregada" i "La Canonada" (1902); "Siném!", "Noném!", "Manoy!" i "Sí... Anem!", totes de 1911, entre d'altres, que es van anar publicant esporàdicament fins el 1918 com a màxim. A partir d'aquest moment, no hi torna a haver premsa pròpiament humorística a la ciutat fins als nostres temps.

Entre 1900 i 1920 existí, per una part, premsa d'"avisos y noticias" dins de la tradició del segle anterior, i nasqueren diversos periòdics lligats a partits polítics i a entitats culturals i ciutadanes. Cal destacar "El Pacte" (1906), de la Joventut Federalista; "Acció Catalana" (1907), del grup homònim, adherit a la Unió Catalanista; i "La Gazeta del Vallés" (1908), que sense ser una publicació estrictament política, seguia l'ideari de la Lliga Regionalista, acabada de crear. Els radicals publicaven "¡Rebel·des!" (1907). Pel que fa a la premsa d'entitats, destaquem el "Butlletí del Centre Líric i Dramàtic" (1900), una entitat de gran dinamisme. L'any 1910 aparegué la primera revista esperantista, "Kataluna Esperantisto"; cas poc habitual, aquesta revista es publicà a Sabadell, però amb àmbit general català. Fou també una publicació pionera en el seu gènere.

El mateix any s'edità el "Diari de Sabadell", que fou el diari en català de més durada: fins al 1936. Era d'una notable qualitat. El van dirigir persones com Joan Arús, Joan Trias, Joan Oliver i Francesc Trabal, entre d'altres.

El període de 1920 a 1932 es caracteritzà per l'aparició d'un important grup de revistes literàries i culturals, en la línia de l'emergent Noucentisme. Destaquem "Garba" (1920), dirigida per Mn. Josep Cardona, i que defensava l'esperit dels "Pomells de Joventut", i per tant, de la Lliga. Malgrat la seva curta durada, esmentem també "L'Almanac de les Arts", impresa per Joan Sallent, i amb gravats del barceloní Frederic Carrera. La qualitat artística i literària dels pocs números publicats en fan un fet excepcional. Així mateix, a partir d'aquest moment i fins al 1938, existí a Sabadell premsa diària en català de forma ininterrompuda, fet que no s'ha tornat a esdevenir. A més del

“Diari de Sabadell”, ja esmentat, va aparèixer “La Veu de Sabadell” (1924), que era un diari del vespre, i algun altre intent esporàdic.

Els esdeveniments del temps de la República i la Guerra Civil van ser viscuts amb una gran intensitat a Sabadell. L'any 1932 aparegueren els diaris en català “La Ciutat” i “El Poble”, aquest darrer òrgan de la tot just creada Esquerra Republicana de Catalunya. En l'àmbit de la premsa obrera, aparegué l'important “Vertical”, portaveu de la Federació Local de Sindicats de Sabadell. De 1932 a 1934 fou un setmanari bilingüe, i s'oposà des de les seves pàgines a la direcció dels sindicats cenetistes

del Movimiento Nacional-Sindicalista”. Durant els anys següents, començaren a sortir algunes publicacions d'Acció Catòlica i parroquials, i el 1942 aparegué el primer número de “Sabadell”, editat per la “Delegación de Prensa y Propaganda de la FET y de las JONS”, que ha marcat una llarga època de la vida ciutadana, fins a les vigílies de les primeres eleccions democràtiques. La premsa catòlica i falangista monopolitzà els anys 40, i en bona part els 50. A partir de 1944 hi hagué algun tímid intent de premsa d'entitats, amb una vida molt migrada fins ben entrats els anys 50.

De 1950 a 1962, la parròquia de la Puríssima Concepció edità “Alba”,

en la sabadellenca. En paraules de Jordi Calvet, a **50 anys de premsa sabadellenca (1929-1979)**, “...el primer, el més important (dels mitjans de comunicació) des dels anys 60 seria la televisió, el segon la ràdio i la música enllatada, el tercer la parla i potser el darrer l'escrit. D'una altra banda, els valors han canviat: hom valora poc el seu entorn, el seu poble, la seva ciutat. Uns altres ja valoren per nosaltres, i els valors que donen són ben lluny de la nostra tradició i de la nostra idiosincràsia”. El que en anys successius hauria pogut ser un ressorgiment de la premsa del tipus anterior a la guerra civil, va quedar condicionat per aquests factors.

DIARI DE SABADELL

AUTONOMISTA Y D'AVISOS Y NOTICIAS

ANY I.

DIJARS 2 AGOST DE 1910.

NUM. 1

SABADELL, Un mes ..... 1°— Pesseta
Fora de Sabadell, Trimestre ..... 3⁵⁰ ”

NOMBRE SOLT, 5 CÉNTIMS.

REDACCIÓ, ADMINISTRACIÓ Y IMPREMTA:
Carrer de les Planes, núm. 19 :: Telèfon 400

La correspondència al Director.

Els originals no s'a tornen.

ANUNCIS, RECLAMS Y COMUNICATS
a preus convencionalis.

S'admeten Esqueles mortuòries fins a mitja nit

per part de la FAI. Suspès arran del 6 d'octubre de 1934, reaparegué com a diari en català el gener de 1937, amb una durada molt curta.

Pel que fa a la premsa de guerra, esmentem “Impuls” (1937), òrgan local del POUM. El mateix any, la CNT-FAI tragué el seu “Superación”, i les JSU publicaren “Jove Guàrdia”. Acció Catalana Republicana edità “Democràcia”.

El 1936 aparegué el “Full Oficial” del Comitè del Front Popular i Organitzacions Obreres, que durà fins a l'any següent. El 1938 contemplà una forta baixada del nombre de publicacions a causa de l'eliminació de les de tendència cenetista i poumista, les dificultats per a l'obtenció de matèries primeres i la desmoralització que anava apoderant-se de les forces defensores de la República.

La victòria franquista, com en tants altres ordres de la vida, significa un desastre per a la premsa local. Hi hagué un període de tres mesos després del 27 de gener del 39, en què desaparegué qualsevol tipus de premsa, excepte un full diocesà, vingut de Barcelona, que a l'última plana publicava el noticiari de la parròquia de Sant Feliu.

De l'abril al juliol de 1939 s'edità “Tribuna”, diari del vespre “Portavoz

una revista de força qualitat, on es publicaren molts treballs de cultura, sobretot notícies d'història i art locals. Aquesta revista introduí molt aviat el català en moltes de les seves col.laboracions.

“Alba”, malgrat el seu caràcter pioner, evitava referir-se a qüestions socials, tasca que va ser assumida per “Eufòria” (1957), editada per la Congregació Mariana, però actuant com a portaveu de les organitzacions obreres catòliques, la JOC i sobretot la HOAC.

Esmentem també, dins dels anys 50, l'aparició dels primers butlletins d'empresa, dels quals els més coneguts serien “SA Marçet” i “Club CES”.

En l'àmbit de les publicacions culturals hi hagué la interessant iniciativa de “Riuort” (1956), de l'Acadèmia de Belles Arts, impulsada sobretot per Andreu Castells. Revista d'una qualitat molt apreciable, intentava tenir una projecció que trascendís l'àmbit local, i mantenia intercanvis amb les més prestigioses revistes europees del seu gènere. Com era d'esperar, aquesta publicació va tenir tota mena de dificultats polítiques i administratives.

Els anys 60 representaren un canvi conceptual en la premsa, i no solament

Dins d'aquest context, marca una fita l'aparició de “Can Oriach”, sota l'ombra de l'Associació de Veïns del barri, i que aviat esdevingué un òrgan oficios de l'oposició local al franquisme, amb totes les dificultats que això significava. Malgrat tot, va ser possible mantenir-la com a portaveu de moltes reivindicacions populars, i va poder tenir un paper destacat en el moment de la vaga general del poble sabadellenc contra el règim franquista i el seu Ajuntament, l'any 1976.

És també d'aquesta època “T.S.”, revista que nasqué amb voluntat cultural i opositora, amb una bona qualitat editorial. Cosa curiosa, aquesta és una de les escasses iniciatives culturals presentades conjuntament per entitats de Sabadell i de Terrassa. Entre els anys 1971 i 1976, la revista va treure sis números.

A partir dels primers anys 70 començà a aparèixer premsa local clandestina, d'una difusió molt limitada fins a l'aparició, potser l'any 1972, de “Realitat”, òrgan del Comitè Local del PSUC, i “Unión Joven” (1974) de les JCC, que el 1976 es començà a publicar en català. El PSUC va ser l'únic partit, amb aquests dos títols, que va aconse-

guir una difusió apreciable de la seva premsa en condicions de clandestinitat. Però també aparegueren altres títols de diverses organitzacions sindicals i polítiques.

A partir del moment de la mort de Franco, hi va haver un veritable "boom" de la premsa d'associacions de veïns, d'un caire molt reivindicatiu, denunciant les degradades condicions dels barris obrers de la ciutat, que tots recordem prou bé. Aquesta premsa va desaparèixer en bona part amb la crisi general del moviment veïnal, substituït per altres instàncies de representació i reivindicació. Amb la constitució dels Ajuntaments democràtics, aquesta premsa perdia una part del seu sentit.

Un fet important lligat a la transició política fou la remodelació de l'antic "Sabadell", l'any 1977, que en un procés quelcom rocambollesc es convertí en "Diario de Sabadell" en mans d'una empresa privada, exemple "avant la lettre" de reconversió de la Premsa del "Movimiento".

A partir d'aquest moment, hi va haver alguns intents d'alternativa al diari ex-oficial. El primer va ser el setmanari "Vallès-Exprés" (1978), que només va treure un número zero, i l'1 i el 2. Era una iniciativa de premsa comarcal en la línia de "Maresme", "El 9 Nou", "Regió 7" i altres aparegudes a tot Catalunya.

L'altre intent, més seriós, fou l'aparició el 1981 de "La Veu de la Ciutat", de la qual van aparèixer 54 números. Amb aquest diari, l'esquerra local intentava ocupar l'espai del "Diario de Sabadell", amb plantejaments molt ambiciosos que al capdavant es van demostrar inabastables per a la nova publicació. La conseqüència més important d'aquestes temptatives va ser precisament la d'estimular amb llur competència el diari veterà, que va adquirir més qualitat i una apreciable neutralitat política dins del seu dramatisme editorial. "Diario de Sabadell" apareix ara omplint l'àmbit de la premsa diària local, sense perspectives immediates de possibles competidors.

Pel que fa a les publicacions culturals, en aquests primers anys de la democràcia aparegué "Eczema", amb una voluntat alternativa, molt innovadora a nivell formal, que ultrapassa el format clàssic de revista, i cada número es converteix en una obra artística individualitzada. L'ànima de la revista va ser el poeta Vicenç Altaió, a casa del qual es reunien els col·laboradors.

D'altra banda, amb un plantejament més tradicional, es publica "Quadern",

iniciada l'any 1978 (diada de Sant Jordi), sota els auspicis dels "Amics de les Arts i de les Lletres", i que edita també números monogràfics sobre temes locals.

L'any 1980 hi hagué un intent d'aparició d'una premsa satírica local, amb títols com "The Loves of Carmen", que aparegué sota diversos títols, com és ara "Las Provincias de Persépoliz". També el "Diario de Sabadell i la Conca del Ripoll", de l'equip de "La Patata de la Kollontai", que provocà algun aldarull amb la publicació de la notícia d'un fals segrest del batlle Farrés.

A partir d'aquest any, i fins a l'actualitat, s'observa una certa renovació en l'àmbit de les revistes culturals i artístiques. Esmentem "Fragments", de poesia; "Cinescrits", de cinema; "El Vòmit", de Belles Arts, i algunes iniciatives culturals de la revista "El Penell". Entre les revistes juvenils, l'Ajuntament va editar "Bambas", continuada

ara per "Metzina", del Casal de Joves. D'altra banda, la premsa d'entitats té manifesta una revifalla després d'uns anys d'atonía.

Naturalment, en l'apretada exposició que hem fet hi falten centenars d'iniciatives, des de les sortides d'una tertúlia d'amics o d'un col·legi a títols tan importants com "Sabadellum", "Arrahona" o el "Butlletí de la UES", i tants d'altres. Totes elles constitueixen una aportació del màxim interès per al coneixement de la nostra comunitat, i vehicle d'expressió de moltes inquietuds. Vull destacar, per acabar, la importància que té vetllar per la conservació de tot aquest material, i posar-lo a la consulta pública. Per això cal que aquells que publiquen revistes a la ciutat, encara que siguin humils fulls mecanografiats, en facin arribar exemplars a les institucions que tenen cura d'aquelles missions, en particular a l'Arxiu Històric de Sabadell.